

Balletiõhtud tühjadele saalidele

Ago Herkül

Fotod Harri Rospu

"Kultuur ja Elu"
Mants 2/95

Balletiõhtu "Credo" II osa "Maarja
Magdaleena". Jeesus – Viesturs Jansons.

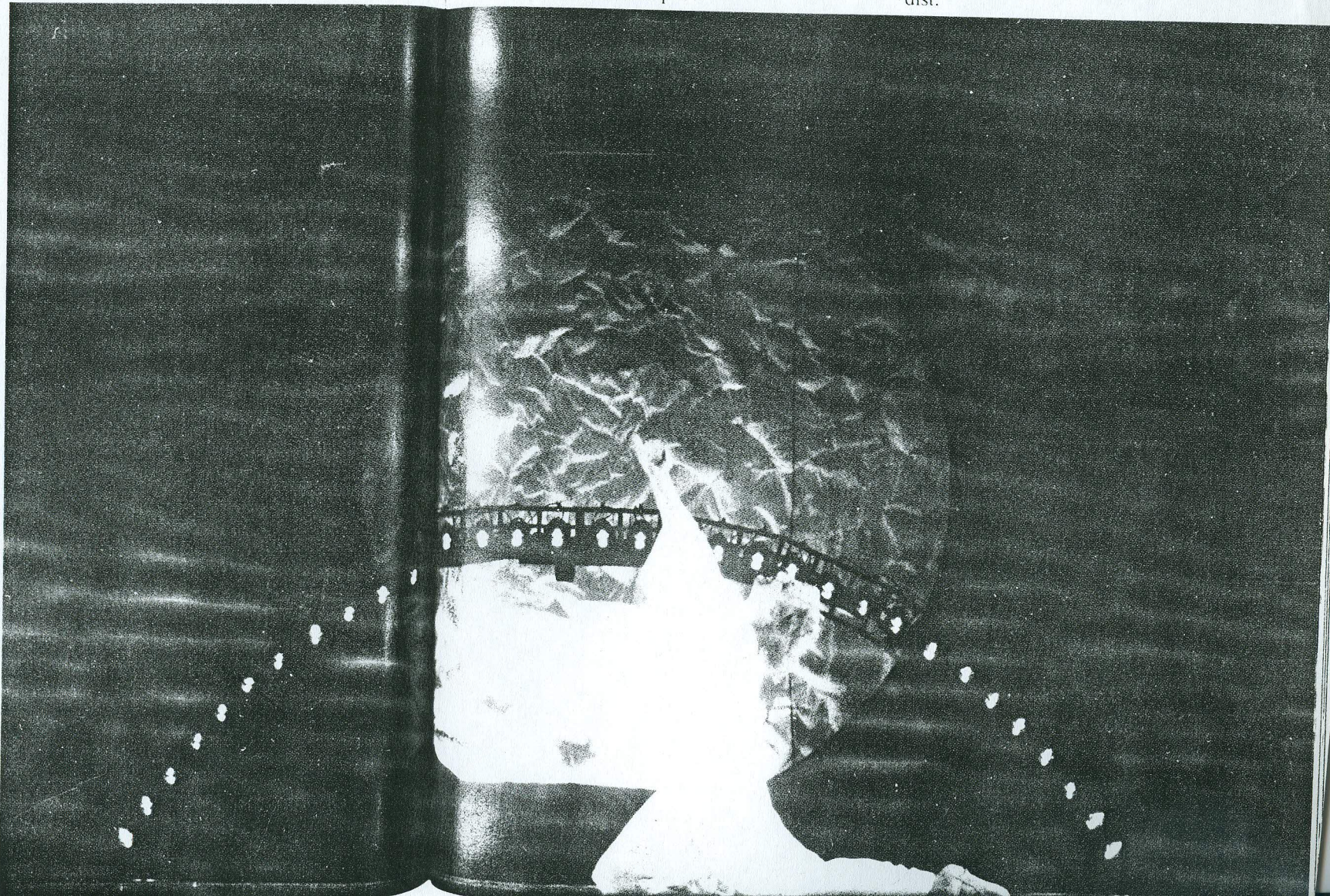
Pärast balletiõhtu "Credo" kolmandat vaatamist lahkusin Estoniast tundege, et teater jäi mulle tublisti võlu.

Balletiõhtuga "Credo" näitas Estonia balletiteater vaatajatele oma ustavust klassikalisele koolitusele. Vaatamata repertuaari valiku kaasaegsusele – ainuüksi helilooja K. Penderecki ekspressiivsus – demonstreeris katastroofiliselt kokkukuivanud balletitrupp (õigemini Euroopa-Ameerika lavadele siirdunuist allesjäänud) oma taset erakordset professionaalsust nõudvas esinemiskultuuris.

Jah, traditsiooniliselt klassikalise balleti vahenditega kujundi loomine on ballettmeister Mai Murdmaa "Credos" tugev ja elujõuline. Tõsi, sõna "traditsioonid" ja veel "klassikalised" ei kõla enam alati just komplimendina. Käesoleval juhul on aga mõeldud neid aluseid, koolitust ja väljaõpet, millele võib tugineda ka kõige erinevaimelisel teater. Samas aga ka süsteemi, mille iseseisev kunstiline väärtus on veel täna aimatavast tohutult rikkam. Praegu kõvasti sarjatavail "seisakuaastail" ei tekkinud eesti balletis pealesunnitud lõhet klassikaliste traditsioonide ja elava teatripraktika vahel. 1960. aastatest alates eksisteerib Estonia teatri ballett põhiliselt andeka ja omanäolise ballettmeisteri Mai Murdmaa loomingu, mis püüab sünteesida kõige erinevamaid tantsulisi stiile, samas kordagi taotlemata nende "keemilist puhtust". See, mida korduvalt on rõhutatud kui meie balletiteatri omapära Rahel Olbrei aegadest Mai Murdmaani välja meie traditsioonidena, on pigem küll traditsioonitus. Seda on kurb tõdeda ja üpris enesekindel väita nii pealiskaudses asjas nagu lühike artikkel, mille tegelik teemagi veel hoopis midagi muud. Kuid mulle näib, et meie balletis Mai Murdmaale eelnev periood (R. Olbrei, A. Ekston, S. Ots, V. Päri) oli tõuklikum ja sellest ka ärplevam, kergemini mõjutatav nii möödivatest kui ka balletiteat-

ris oma jälje jätnud moevooludest. Ja kui me oleme nüüdseks kasvatanud endale teatud hulga aplausioskuslikke balletomaane, keda huvitab eelkõige puhtballetilik virtuooslikkus, kes doseerivad oma portsjoni aplause teatud hulga *fouetté* de peale, siis seda sügugi mitte tänu akadeemilise klassika viljelemisele, vaid "tänu" suutmatusle seda veel tõeliselt teha. Akadeemilise klassika lahutamatuks osaks on virtuooslikkus, kuid tema kandelalaks siiski ilu, mitte ilutsemine (ehkki sellega on ta patustanud), ja selle eest pälvib ta täissaalid ka aastakümneid repertuaaris püsivate etendustega. Selle eest klassikat mitte tänada oleks patt.

Seda meie balleti ümber valitsevat traditsioonitust tunnetab täna väga teravalt "Estonia" teater, kes on kõigil oma eksisteesimisaastail elanud üle hülgavaid perioode ja ka sügavaid kriise. Need on aga lõppude lõpuks olnud kõik ühe ahela lülid. Täna on areng jõudnud kummalisse ja sügavasse madalseisu publikupoole huvi osas. Kaasaegse koreograafiaga balletietendustel on saalid tühjad (mitte pooltühjad). Arvud – "Credo" esimesele viiele etendusele oli müüdud kokku 787 piletit, sealhulgas esietendusele 138! – Estonia teatri saali 690st isetkohast! Midagi sellist ei mäleta kogu sõjajärgsest perioodist.

Ballett, kellel täna on oma *primaballeri-
na assoluta* Kaie Kõrb, on lakanud olemast
meie vaatajale eksootiline imetaim (Helmi
Puuri aegadele tagasi mõeldes) ja pole saa-
nud vaatajale vajaduseks. Puudub tradit-
sioon...

***

Aga nüüd lubatud "Credo" juurde. Ja
ikka tõdemusega, et klassikalised traditsioo-
nid kumavad meeldivalt läbi seekordse tru-
pipoolse tulemuse. Valitud ja professionaal-
sete ülesannete kõrgusel seisavad kõik
kavalehel välja toodud solistide koosseisud.
Esitusliku külje pealt pole midagi ette heita
ka sageli sarjatud kordeballetile, kuigi üksi-
kute lavalolijate küündimatust, seda nii nais-
kui meesrühmas olematuks vaikida oleks ka
vale. Ja muidugi Kaie Kõrbi Maarja Magda-
leena ning Tatjana Kilgase ja Kaire Kasetalu
Madu – neid kolme jälgid erilise ahnusega.
Kõigi kolme poolt suurepärase tõestus, kus
klassikalise tantsu leksika ei piirdu puht bal-
letiliku virtuoossusega (see on enesestmõis-
tetavalt olemas), vaid tänu kultuurile ja veel
millelegi omandab nende tants esteetilise
väärtuse. Ennustada ühe osatäitmise järgi
noorukese Kaire Kasetalu tõelist indivi-
duaalsust on liiga julge ettevõtmine, kuid
võib arvata, et järgnema peab rikkalik loo-
meperiood – oma repertuaari, oma osade,
oma mitmepalgelisusega. Rõõm on tõdeda,
et Estonia ballett on rikastunud selge isiksu-
suga, kes on tänuväärne materjal iga stiili
ballettmeistri käes. Siit võib (kuidas tahaks
öelda – peab) alata loomine.

***

Alles tõeliselt professionaalse balletitrupi
puhul saab rääkida koreograafi-lavastaja
meisterlikkusest, saab rääkida otsingutest,
mis tõepoolest balletiteatrit rikastavad. Bal-
letiteater on rohkem kui ükski teine teater la-
vastaja teater, kuid samavõrra on ta ka näit-
leja-tantsija teater.

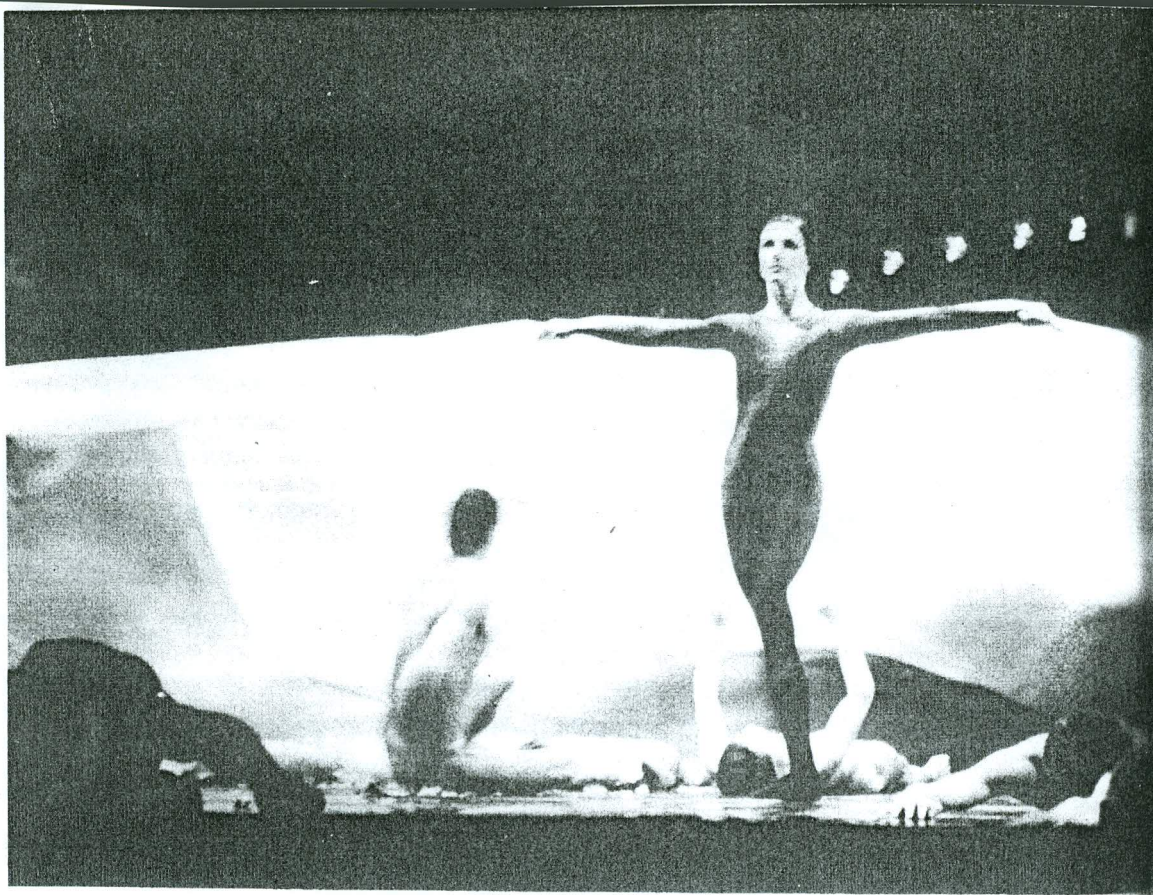
Kõik ballettmeistri poolt kujundiks ka-
vandatu kas sünnib või jääb sündimata artisti
treenitud füüsi läbi. Ballettmeistri kunsti
seisukohalt on "Credo" võib-olla isegi vä-
hem huvitav. Tõsi, repertuaari jõudis koreo-
graafiaõhtu, mis on äratuntavalt maimurd-
maalik – alates sugemetega tema M. Raveli
"Daphnis ja Chloe" 1966. aasta etendusest
kuni viimaste hooegade "Carmina Burana"

ja "Catulli Carminani" välja. Mai Murdmaa
loominguline kredo – püüdnud tantsu kui balle-
ti žanrilise spetsiifika põhilise väljendusva-
hendi taassünni poole – on eesriide sulgudes
määratletud küllaltki selgepiirilisel. Kuid
kõik seekord nähtu ei kujutanud siiski mida-
gi sihikindlat uue otsingute vallas. Alates
1985. aastast "Meistrist ja Margaritast" läbi
"Kuritöö ja karistuse" ja "Don Juani mängu"
kuni "Credoni" välja, on alakõlana tekkimas
M. Murdmaa loominguiliste reserve am-
mendatuse tunnusjooni koos kahtluse suge-
metega peatsete leidmiste suhtes. Põhimõtte-
liselt uut lisandus "Credo" etendusega vähe,

Fragment balletiõhtult "Credo".
Viesturs Jansons (Jeesus) ja Kaie Kõrb
(Maarja Magdaleena).

aga mis siin päikese all üldse uus on? Küll tõesime kurja kummitusena, lausa ühisni-
metajaks kujunenuna, et järjekordselt pole
suudetud leida võit publikumenuks.

***

J.S. Bachi "Maarja Magdaleenas" – trupi väga puhtas, kuid samal ajal mõnevõrra kül-
mas esituses jäi lavastajapoolselt tabamata
süžeealine raam ning miniatuuri II pool lahe-
nes divertimenti. "Maarja Magdaleena" tei-
ne pool tundub olevat lavastajale printsi-
piaalse tähenduseta, mis ilmselt tõi kaasa
selle, et lõppude lõpuks jäi etendus hoopis
ilma Maarja ja Jeesuse poolt algselt püstita-
tud eesmärgist. Ja see tõi kaasa sisemise loo-
gika katkemise koos Maarja Magdaleena lav-
alt lahkumisega etenduse keskel:
pretensioonikasse süžeesse suhtud saalis-
tujana kui tavapärasesse tinglikusse ja liht-
salt naudid divertimenti. Sest seda nautisid
ka tantsijad ise. Jääb vaid loota, et tegu on
lavastaja n.ö hetkelise koordinaatsioonitunde
kaotamisega.

Kahtlemata on K. Penderecki muusikale
seatud "Kaotatud paradisi" selle programmi
huvitavaim osa, kuid tema omapära põhineb
suuremalt jaolt puhtvälisel, sageli tehnilisel

küljel, puutumata asja sisulist poolt. Samas
tundub mulle, et tema väline novaatorlus
polnud lõppkokkuvõttes vajalik. Paradiisist
väljaheitmise teemat, konflikti kõikide laval-
olijate ja õuna vahel on võimalik kehastada
lavategevuses tugevamalt, loogilisemalt ja
emotsionaalsuse astmelt erutavamalt. Tun-
dus, et tants oleks suutnud anda hoopis laial-
dasema gradueeringu läbielamistele, mis
haarasid miniatuuri tegelasi (eriti Aadam,
Eeva, inimkond oma väärastumises), oleks
muutnud konflikti, mis oli antud ainult ühe
teema ja kontrateemaga palju mitmekülgse-
maks ja teravamaks. Siia kätketud sisu ei
suutnud kanda M. Murdmaa poolt loodud
suurt ja isegi pretensioonikat pealisehitust.
Ja sellepärast asendas sisemist konflikti ala-
tihti sündmuste lihtne illustratiivne kujuta-
mine (orgia ja militaarne stseen veel võrtsita-
tud tugevate naturalistlike sugemetega, lausa
balansseerimas hea tooni piirimail).

***

Kokkuvõttes andis "Credo" veendumu-
se, et Estonia teatri ballett käib uuenduste rajal.
Selles, et ballett seda vajab, ei kahtle
juba ammu enam keegi. Ja tõde, et igaks

Tatjana Kilgas (Madu) balletiõhtu I osas "Pattulangemine". Foto Gunnar Vaidla

esietenduseks ei jätku avastuslikku, ei kutsu samuti esile kahtlust. Jääb vaid avastada võluvits balletietenduste tühja teatrisaali kõle- da aura asendamiseks teatritegemiseks nii vajaliku publikumenükusega. ■

TOIMETUSELT.

Tühjad või pooltühjad saalid ei valmista muret mitte üksnes operi- ja balletiteatritele. Ka sõnalavastused, mis käsitlevad tõsisemaid probleeme ja eeldavad kaasamõtlemist, ei tõmba saalitäit publikut kokku. Meie ümber pulbitsevas eluteatris toimuvad draamad, tragöödiad, komöödiad ja farsid tungivad kirjutava ja kõneleva pressi vahendusel päevast-päeva meie kodudesse, nii et nendele kaasaelamisel saab hingejõud lihtsalt otsa. Ja siis vist tahetakse illusoorse roosa-lillas seebikamaailmas ümbritsevat kurjust, ahnust, vägivalda unustada. Ometi on Mai Murdmaa sõnum kõiksusesse kanduvast armastusest, igavesest ja ainsast, mis inimkonda edasi viib, praegusel ajahetkel nii oluline. Ootame lugejate arvamusi selle probleemi ja eriti balletiõhtu "Credo" kohta.

Kunstnik Andris Freibergs .

Mai Murdmaa ja Viesturs Jansons. Fotod Gunnar Vaidla